

საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

თბილისი, 0108, საქართველო

ხელნაწერის უფლებით

ჰუმანიტარულ, სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტი

020302 ხელოვნების მენეჯმენტი

მაია ღვინჯილია

**არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის
ასპექტები ტურიზმში (ქართული ხალხური ტრადიციების მაგალითზე)**

წარმოდგენილია „მენეჯმენტის დოქტორის“ აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

(რეზიუმე-ავტორეფერატი)

თბილისი 2016

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ, სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის ხელოვნების მენეჯმენტის მიმართულებათაზე

სამეცნიერო ხელმძღვანელები:

მირონ ტულუში, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, თბილისის საერთაშორისო აკადემიის ასოცირებული პროფესორი (ბიზნესის ადმინისტრირება)

ნიკო კვარაცხელია, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ტურიზმის პროგრამის მიმართულების ხელმძღვანელი, ტურიზმის ექსპერტი, პროფესორი

ექსპერტები:

იოსებ გობეჯიშვილი, პედაგოგიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

მაკა(მარინა) თაქთაქიშვილი, საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს იუნესკოსა და საერთაშორისო ურთიერთობების სამსახურის არამატერიალური მემკვიდრეობის განყოფილების უფროსი

სადისერტაციო ნაშრომის წინასწარი დაცვის თარიღი: 2015 წლის 25 დეკემბერი

კულტურული მემკვიდრეობა არის ადამიანის არსებობის და მისი სამყაროსადმი შემოქმედებითი დამოკიდებულების გამოხატულება შორეულ თუ უახლოეს წარსულსა და აწმყოში. ის გვამცნობს ქვეყნისა და მისი ხალხის ტრადიციების, რწმენა-წარმოდგენებისა და მიღწევების შესახებ.

კულტურული მემკვიდრეობა სხვადასხვა ვითარებაში არსებული სხვადასხვა ტიპის ობიექტებისგან შედგება; ამასთან, იგი მოიცავს არა მხოლოდ ცალკეულ მნიშვნელოვან ძეგლებს, ისტორიულ არეალებსა და ბაღ-პარკებს, არამედ ადამიანის მიერ შექმნილ გარემოს, როგორც ერთ მთლიანს. კულტურული მემკვიდრეობის რესურსები, მათი კონტექსტიდან გამომდინარე, შეიძლება ასოცირებულ იქნენ სხვადასხვა ღირებულებებთან.

კულტურული მემკვიდრეობის შემთხვევაში, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ობიექტის კულტურულ ღირებულებებს, თუმცა, ამავდროულად, ეკონომიკური ასპექტებიც არანაკლებ მნიშვნელოვანია. კულტურული მემკვიდრეობის ეკონომიკური ღირებულება მოიაზრება, როგორც თავად მემკვიდრეობის ობიექტის მიერ ან მისი კონსერვაციის შედეგად წარმოქმნილი ღირებულება.

მემკვიდრეობის ობიექტის სოციალური ღირებულება ასახავს ადგილობრივ თემში თანამედროვე სოციალურ ურთიერთქმედებას და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სოციალური და კულტურული თვითმყოფადობის ჩამოყალიბების პროცესში.

თანამედროვე სოციალურ-ეკონომიკურმა ღირებულებებმა, მემკვიდრეობის ობიექტზე როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი გავლენა შეიძლება მოახდინოს, გააჩნია ღირებულების ტიპს და იმას, თუ ზოგად შეფასებაში მას რა ადგილს მიუზღენთ. შესაბამისად, სასიცოცხლო მნიშვნელობა ენიჭება იმ ღირებულებების მკაფიო განსაზღვრას, რომლის გამოც უნდა იქნეს შეტანილი მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში ესა თუ ის მემკვიდრეობის ობიექტი¹.

კულტურული მემკვიდრეობა არის კულტურული მრავალფეროვნებისა და კულტურათა შორის არსებული კავშირების დანახვის საუკეთესო საშუალება. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ყველა ხალხის თუ ერის კულტურა საზრდოობდა სხვა ხალხის კულტურით, ამასთან, მას, თავისი წვლილი შეჰქონდა სხვა ხალხის კულტურის განვითარებაში.

ცნობილია, რომ კულტურული მემკვიდრეობის ორი სახეობა არსებობს: **მატერიალური და არამატერიალური**. პირველი გულისხმობს ფიზიკურად აღქმად, ხელშესახებ მემკვიდრეობას, როგორცაა: ნაგებობა, ქანდაკება, მხატვრობის ნიმუში, ხელნაწერი წიგნი და სხვა. ხოლო მეორე სახეობას **არამატერიალურ მემკვიდრეობას** მიეკუთვნება საზოგადოების,

---

¹ ფილდენი ბ. მ., იოკილეტო ი. მსოფლიო მემკვიდრეობის ღირსშესანიშნავი ადგილების მართვის სახელმძღვანელო პრინციპები, თბილისი, 2007, გვ.42-45.

ცალკეული ჯგუფებისა და ზოგიერთ შემთხვევაში, კერძო პირების მიერ მათი კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად აღიარებული ადათ-წესები, წარმოდგენისა და გამოსახვის ფორმები, ცოდნა და ჩვევები, ასევე მათთან დაკავშირებულ ინსტრუმენტები, საგნები, არტეფაქტები და კულტურული სივრცეები, მაგალითად, მუსიკა, ცეკვა, ლიტერატურა, თეატრი, ენები, ცოდნა, რელიგიური ცერემონიები, ხალხური რეწვის ნიმუშები, ტრადიციული წარმოდგენები და სხვა.

მატერიალური მემკვიდრეობა, თავის მხრივ, შედგება მოძრავი (რომლის გადაადგილებაც შეიძლება ერთი ადგილიდან მეორეზე. მაგ.: საგნები) და უძრავი მემკვიდრეობის ნიმუშებისაგან (რომლის გადაადგილებაც შეუძლებელია თავისი საწყისი ადგილიდან. მაგ.: შენობა-ნაგებობები). **მატერიალური და არამატერიალური მემკვიდრეობა** ერთი მთლიანი კულტურული ფენომენია.

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესწავლის, შენარჩუნების, განახლების აუცილებლობა, გლობალური საზოგადოების მწვავე პრობლემას წარმოადგენს. ეს საკითხები განსაკუთრებით აქტუალურია სწრაფად მზარდი –გლობალიზაციის პირობებში და ფაქტიურად კაცობრიობის ისტორიულ–კულტურული მრავალფეროვნებისათვის სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენს: საერთაშორისო კონვენცია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ აცხადებს, რომ "გლობალიზაციისა და სოციალური ტრანსფორმაციის პროცესები, რომლებიც ქმნის თანამეგობრობათა შორის დიალოგის განახლების პირობებს, ისევე როგორც შეუწყნარებლობა, დეგრადაციის, გაქრობისა და რღვევის სერიოზულ საფრთხეს უქმნის არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობას, განსაკუთრებით ამგვარი მემკვიდრეობის დაცვის საშუალებათა ნაკლებობის გამო".²

თანამედროვე მსოფლიოში ახალი მიდგომები ეფუძნება გლობალიზაციის და რეგიონალიზაციის, როგორც ერთი მთლიანი პროცესის ერთობლივ განხილვას, მიუხედავად იმისა, რომ მათი მიზნები განსხვავებულია. დევიზით **გლოკალიზაცია (glocalization)** შეიძლება გამოიხატოს "ფიქრი გლობალურად, მაგრამ მოქმედება ლოკალურად". ამ კონტექსტში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია რეგიონული გამოცდილების ანალიზი.

კვლევის აქტუალობას განსაზღვრავს ის, რომ ამჟამად საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა სისტემურად შესწავლილი არ არის. ეს, პირველ რიგში, მისი მართვის ნაკლოვანებებიდან ჩანს. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობას დიდი პოტენციალი აქვს

---

² საერთაშორისო კონვენცია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ, პარიზი, 2003 წ. 17 ოქტომბერი.

გახდეს შიდა კულტურული ტურიზმის განვითარების საფუძველი, იგი სრულად არ გამოიყენება ინოვაციური ტურისტული პროდუქტის შესაქმნელად.

ყურადღებამისაქცევია ისიც, რომ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების, ისევე როგორც მთლიანად კულტურული ტურიზმის მართვის საკითხები სხვადასხვა სამინისტროს (უპირველესად კი ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარებისა და კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროების) გამგებლობაშია, მათ შორის ეფექტიანი კოორდინაცია კი არ არსებობს.

სადისერტაციო ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურისტული პოტენციალის გამოვლენა და მისი ეფექტიანი მართვის მექანიზმის შემუშავება. მიზნის შესაბამისად გამოკვეთილია კვლევის შემდეგი ამოცანები:

- 1) "არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის" მნიშვნელობის დაზუსტება;
- 2) საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმის სფეროში გამოყენების შესაძლებლობებისა და თავისებურებების გამოვლენა;
- 3) საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ელემენტების დაცვის უზრუნველყოფის საფუძველზე ინოვაციური ტურისტული პროდუქტის შექმნა;
- 4) საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების პროცესის ეფექტიანი მართვის უზრუნველსაყოფად საჭირო ღონისძიებების დასახვა.

კვლევის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ სადისერტაციო ნაშრომში საქართველოს ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებაში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის როლი უფრო სრულად არის წარმოდგენილი. ამასთან, საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის კულტურულ ტურიზმში გამოყენების მართვის საკითხები ჩვენს მიერ პირველად იქნა შესწავლილი. კულტურული მემკვიდრეობის მართვის პრობლემის, განსაკუთრებით კი მისი დეცენტრალიზაციის აუცილებლობის შესახებ ცალკეულ სამთავრობო დოკუმენტებში წინათაც იყო მინიშნებული, მაგრამ, ჩვენი აზრით, აუცილებელია მატერიალურთან ერთად არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის დეცენტრალიზაციაზეც გამახვილდეს ყურადღება და იგი, აქაც და სხვა შემთხვევაშიც მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რანგში იქნეს განხილული. სრულყოფას საჭიროებს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის საკანონმდებლო ბაზა, ყურადღება უნდა გამახვილდეს მისი დაცვა-პოპულარიზაციის ეფექტიანი რეგულირების საკითხებზე.

კვლევის ობიექტს წარმოადგენს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის გამოყენება ტურიზმში.

კვლევის საგანი არის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების მართვის თავისებურებები.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლებია კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა და კულტურული ტურიზმის განვითარების, ტურიზმში კულტურული მემკვიდრეობის გამოყენების მართვის საერთაშორისო გამოცდილება, შესაბამისი საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ (მაგ. UNESCO, UNWTO და სხვ.) შემუშავებული მეთოდოლოგიური და მეთოდური მასალები (კონვენციები, რეკომენდაციები, კვლევები, სტრატეგიები, კონცეფციები და ა.შ.), საკვალიფიკაციო თემასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ნორმატიული აქტები, საზღვარგარეთის ქვეყნებში მოქმედი კანონები, საქართველოს კანონმდებლობა და კანონქვემდებარე აქტები, ბრძანებები, დებულებები, უცხოელ და ქართველ მკვლევართა ნაშრომები. კვლევის პროცესში ზოგად მეცნიერულ მეთოდებთან (დაკვირვება, შედარება, ანალიზი, სინთეზი) ერთად გამოყენებულ იქნა სტატისტიკური კვლევის მეთოდები, კლასიფიკაციის მეთოდი, სისტემური მიდგომის, ანალოგიების, შედარებითი ანალიზის, განზოგადებისა და სისტემატიზაციის მეთოდები, მართვის ეკონომიკური, სოციალურ-ფსიქოლოგიური მეთოდები. ჩვენს მიერ ასევე გამოყენებულია სოციოლოგიური კვლევის მეთოდი, სპეციალური კითხვარის საფუძველზე გამოკითხულ იქნა 547 რესპონდენტი.

კვლევის პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს წარმოდგენილი დასკვნებისა და რეკომენდაციების, ტურისტული პროდუქტის გამოყენების შესაძლებლობაში, რაც მიზნად ისახავს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ელემენტების დაცვასა და ინოვაციური ეროვნული ტურისტული პროდუქტის შექმნას, რომელიც ხელს შეუწყობს საქართველოში კულტურული ტურიზმის განვითარებას. მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის კულტურულ ტურიზმში ჩართვის პროცესის ეფექტიანი მართვისათვის აუცილებელია როგორც ცენტრალურ (საქართველოს მთავრობისა და ძირითადად ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების, აგრეთვე კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროების და მათდამი დაქვემდებარებული ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს), ისე რეგიონულ (აჭარისა და აფხაზეთის ა/რ მთავრობებისა და ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს

რეგიონული სამსახურების) და მუნიციპალურ (შესაბამისი მუნიციპალური სამსახურების, ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს რეგიონული სამსახურების) დონეებზე აღნიშნული სამინისტროებისა და სამსახურების საქმიანობის სრული კოორდინაცია. მაკოორდინირებელი როლი კი მართვის დონეების მიხედვით საქართველოს მთავრობამ, აჭარისა და აფხაზეთის ა/რ მთავრობებმა და ადგილობრივმა მუნიციპალიტეტებმა (გამგეობა/მერია) უნდა იკისრონ. სადისერტაციო ნაშრომში დასაბუთებულია, ამ მიმართებით მუნიციპალიტეტების (გამგეობა/მერია) როლის გაძლიერების აუცილებლობა.

კვლევის შედეგები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროების შესაბამისი სამსახურების, სახელმწიფო მართვის (ყველა დონეზე) ორგანოების მიერ მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების მართვა-რეგულირების პროცესში. კვლევის შედეგად შემუშავებული დასკვნები, რეკომენდაციები და წინადადებები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე უმაღლეს სასწავლებლებში შესაბამისი პროფილის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამების მიხედვით სპეციალური სალექციო კურსების სწავლების პროცესში.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა. სადისერტაციო ნაშრომის მოცულობა შეადგენს 219 გვერდს და შედგება შესავლის, სამი თავის, ცხრა ქვეთავის, დასკვნის, გამოყენებული ლიტერატურის სიისა და დანართისაგან.

პირველ თავში “არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლები” მოცემულია "არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის" ცნების განსაზღვრება, არსი და სტრუქტურა.

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესწავლის, შენახვისა და გადაცემის თანამედროვე პრაქტიკაზე დაყრდნობით გამოყოფილია შემდეგი მიმართულებები:

- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა მის მატარებლებს შორის;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სხვადასხვა გზებით დაფიქსირება;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესწავლა არტეფაქტებსა და წერილობით წყაროებზე დაყრდნობით;

- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ინტერპრეტაცია ლიტერატურასა და ხელოვნებაში;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სამუზეუმო ექსპონატების სახით გადაცემას;
- რევალორიზაცია(revalorisation) ანუ მემკვიდრეობითი ობიექტისათვის მისი დაკარგული ფასეულობების დაბრუნება;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რევიტალიზაცია (revitalisation) ანუ მისი უნარის აღდგენა შეძლოს ფუნქციონირება და რეპროდუცირება;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის განახლება თეატრალიზაციის მეშვეობით;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის განახლება როლური თამაშების მეშვეობით;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის განახლება მისი ჩართვით ყოფით/ყოველდღიურ კულტურაში;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის განახლება ტურიზმისა და რეკრეაციის განვითარების მიზნით;

ამავე თავში ასახულია ტურიზმში არამატერიალური კულტურული რესურსების გამოყენების საერთაშორისო გამოცდილება; მოცემულია სხვადასხვა ქვეყნის და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სფეროების (მიმართულებების) ნიმუშების ტურიზმში გამოყენების კონკრეტული მაგალითები; განხილულია არამატერიალური კულტურული რესურსების მართვის თავისებურებანი ტურიზმში, არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის თვალსაზრისით გამოყოფილია შემდეგი დონეები: **საერთაშორისო, ეროვნული, რეგიონული (პროვინციების) და მუნიციპალური**; სხვადასხვა ქვეყნის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის პროცესში უმაღლესი დონის ხელისუფლების წარმომადგენლებთან ერთად აქტიურად არის ჩაბმული საჯარო, არასამთავრობო, კერძო ორგანიზაციები, კერძო პირები; განსაზღვრულია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის მიზნები 2003 წელს გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციის (UNESCO), გენერალური კონფერენციის 32-ე სესიაზე მიღებულ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენციის მიხედვით; მოცემულია ტურიზმისა და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ურთიერთქმედება; გაანალიზებულია ტურიზმის განვითარების მხარდასაჭერად მსოფლიოს მთელ რიგ ქვეყნებში გამოყენებული ადმინისტრაციული და ეკონომიკური მექანიზმები, ასევე ტურიზმისა და

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ UNESCO-ს მიერ ჩატარებული კვლევის საფუძველზე განსაზღვრული ამოცანები; დახასიათებულია ავსტრიასა და შვეიცარიაში არსებული არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის მექანიზმი და სტრუქტურები; საერთაშორისო გამოცდილების საფუძველზე დასკვნების სახით ჩამოყალიბებულია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის მთავარი თავისებურებანი ტურიზმში. კერძოდ,

1. კულტურა და ტურიზმი ქვეყნების ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს ორი დამოუკიდებელი დარგია, მაგრამ კულტურული მემკვიდრეობის (მოცემულ შემთხვევაში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის) კულტურულ ტურიზმში ორგანულად ჩართვის შედეგად მათი მართვა ერთმანეთზე დამოკიდებული და ურთიერთგანმაპირობებელი ხდება. ქვეყანაში კულტურის განვითარებისათვის აუცილებელია სხვადასხვა ერთად არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა, აღორძინება-პოპულარიზაცია, რაშიც კულტურული ტურიზმის როლი და მნიშვნელობა ძალზე დიდია. თავის მხრივ, კი კულტურული ტურიზმის განვითარება-გაფართოება ბევრად არის დამოკიდებული კულტურული მემკვიდრეობის, მათ შორის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის განახლებაზე, რომლის მიმართ მთელი საზოგადოების, მათ შორის ტურისტების ინტერესი ძალიან დიდია. ყოველივე ზემოაღნიშნული ამ დარგების მართვის ეფექტიანი კოორდინირების აუცილებლობაზე მიუთითებს. მრავალი ქვეყანა, ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს გაერთიანებული ძალისხმევით, ამას ახერხებს და შედეგებიც კარგი აქვს: სწრაფი ტემპით ვითარდება არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობაც და კულტურული ტურიზმიც, რასაც საზოგადოების განვითარებისათვის (როგორც ამ მემკვიდრეობის მფლობელისათვის, ისე მათთვის ვინც მას გაეცნობა) დიდი მნიშვნელობა აქვს;

2. საყურადღებოა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის აღრიცხვის, დაცვის, პოპულარიზაციის როგორც სოციალური ისე ეკონომიკური ასპექტები. საერთაშორისო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ამ საფუძველზე მუნიციპალიტეტებში, რეგიონებში, მთლიანად ქვეყანაში ფართოვდება დასაქმების შესაძლებლობები, იზრდება შემოსავლები, რაც მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებაზე დადებითად მოქმედებს. ამასთან, კულტურული მემკვიდრეობის ნუსხის გაფართოება, მისი პოპულარიზაცია ფართო საზოგადოებისათვის გაცნობით ზრდის ქვეყნის იმიჯს, ამაღლებულ განწყობილებას ქმნის ადგილობრივ მოსახლეობაში. ამიტომ, მართვის ადგილობრივმა ორგანოებმა ყველა რესურსი (სახელმწიფო დაფინანსება, ბიზნესიდან თუ კერძო პირებიდან მოზიდული თანხები და ა.შ.) უნდა

გამოიყენონ არსებული არამატერიალური კულტურული რესურსების ეფექტიანად და საზოგადოების საკეთილდღეოდ გამოსაყენებლად;

3. საერთაშორისო გამოცდილება აჩვენებს, რომ ქვეყნების მიხედვით არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის პროცესი, მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურა, ფუნქციები, მეთოდები, მართვისადმი მიდგომები და ზოგადად მართვის ეკონომიკური მექანიზმი რამდენადმე განსხვავებულია. ყველა ქვეყანა თავისი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციების ფინანსური თუ სხვა სახის (მაგალითად, მეთოდოლოგიურ-საკონსულტაციო სახის) დახმარების გათვალისწინებით სახავს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის განვითარების მიზნებსა და ამოცანებს და შედეგებიც შესაბამისია. ზოგიერთი ქვეყანა ახერხებს მეტნაკლებად სრულად აამოქმედოს ამ სახეობის კულტურული მემკვიდრეობა და გააცნოს იგი ფართო საზოგადოებას, რაც შემთხვევაში კი, უფრო მეტად ფინანსური რესურსების უკმარისობის გამო, ეს ვერ ხერხდება და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის საუკეთესო ნიმუშებიც კი მათი მფლობელების გარდა არავისთვის არაა ცნობილი, რაც მიუღებელია.

მეორე თავში „საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების ანალიზი“ განხილულია ქვეყნის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სფეროები, მისი სამართლებრივი რეგულირება; ჩამოთვლილია საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ელემენტები, რომლებსაც მინიჭებული აქვთ ძეგლის სტატუსი და ამ სტატუსის მინიჭების წესი. ნაჩვენებია კულტურული ტურიზმისა და ტრადიციული რეწვის განვითარების ხელშეწყობის კონკრეტული მაგალითები. აქვე მოცემულია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ ჩვენს მიერ ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევის შედეგები; აღნიშნულია ტურისტების ინტერესი ტრადიციული რელიგიური და წარმართული დღესასწაულების მიმართ საქართველოს სხვადასხვა რაიონში.

მეორე თავის მეორე ქვეთავს წარმოადგენს ტურისტულ პროდუქტში ტუროპერატორების მიერ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის გამოყენების მდგომარეობა – თუ როგორ იყენებენ დღეისათვის ტუროპერატორები და ტურისტული სააგენტოები არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობას ტურისტული პროდუქტის ფორმირებისას, არის თუ არა იგი აღნიშნული პროდუქტის ძირითადი კომპონენტი? ჩამოთვლილია ხარისხიანი ტურისტული პროდუქტის ძირითადი სამომხმარებლო თვისებები; არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში ტურისტული შეთავაზების შექმნის ეტაპების კვლევის შედეგები, რომელიც ჩატარებულია შვეიცარიაში ციურიხის გამოყენებითი მეცნიერების ინსტიტუტის მიერ და ეფუძნება განვითარების რვა საფეხურს, ასევე ტურისტული

შეთავაზების წარმატების ფაქტორები. შეფასებულია საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის მდგომარეობა და ამ სფეროში არსებული პრობლემები. განხილულია საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს, კულტურული მემკვიდრეობის მართვაში ქალაქ თბილისის მერიისა და საკრებულოს როლი; ადგილობრივ თვითმმართველობების ფუნქციები მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის კუთხით; კულტურული მემკვიდრეობის სექტორში არასამთავრობო ორგანიზაციების მოღვაწეობა და ა.შ.

მეორე თავის მესამე ქვეთავში გაანალიზებულია საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის მდგომარეობა. საქართველოში კულტურული მემკვიდრეობის (პირველ რიგში მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის) მართვის პროცესისათვის საჭირო საკანონმდებლო ბაზა ძირითადად არსებობს, ამ მხრივ აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლესი, რეგიონული და ადგილობრივი ორგანოების ფუნქციები და უფლებამოსილებანი განსაზღვრულია, თუმცა, სხვადასხვა მიზეზის გამო კულტურული მემკვიდრეობის მართვის პროცესი მაინც შორსაა სრულყოფისაგან. სამწუხაროდ, ქვეყანაში, არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის სფეროში კიდევ უფრო მძიმე მდგომარეობა გვაქვს. კერძოდ, საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის სფეროში არსებული პრობლემებიდან აღსანიშნავია:

1. ამჟამად, საქართველოში მიმდინარეობს „საქართველოს კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის“ კოდექსზე მუშაობა, რომელშიც სავარაუდოა, რომ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დამცავი მექანიზმებიც დაფიქსირდება, რაც სხვასთან ერთად მისი მართვის მიმართულებებსაც განსაზღვრავს.

უნდა მომზადდეს აღნიშნული კოდექსის ამოქმედებისთვის საჭირო კანონქვემდებარე სამართლებრივი დოკუმენტაცია. მართვის საკითხების ერთ კანონში/კოდექსში თავმოყრა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ამ მიმართულებებით საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლებას. ასეთი კანონი მაღალგანვითარებულ ქვეყნებთან ერთად განვითარებად ქვეყნებსაც აქვთ (მაგალითად, მოლდოვას, ყირგიზეთს და სხვებს);

2. სახელმწიფო მართვის სხვადასხვა დონეზე (უმაღლეს, რეგიონულ და მუნიციპალურ დონეებზე) უშუალოდ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილში დასაზუსტებელია სახელმწიფო ორგანოების ფუნქციები, უფლებამოსილებანი, ფინანსური უზრუნველყოფის წყაროები და ა.შ. მართალია, იშვიათად, მაგრამ მაინც კულტურული მემკვიდრეობის მართვის მიზნით განსახორციელებელი ღონისძიებების ჩამოთვლის დროს „მატერიალურთან“ ერთად „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობაც“ მოიხსენიება,

მაგრამ ეს, არცთუ იშვიათად, ვალის მოხდის მიზნით ხდება, რეალურად კი საქმე წინ არ მიდის, რაც არცაა გასაკვირი, რადგან საქართველოში, ხელისუფლების მიერ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-პოპულარიზაციისადმი სისტემური მიდგომა არ ხორციელდება;

3. საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოზე დელეგირებული აქვს კულტურული მემკვიდრეობის მართვისა და ადმინისტრირების აბსოლუტური უფლებამოსილება, კერძოდ: მემკვიდრეობის აღნუსხვა, სამუშაოების დაგეგმვა, სახელმწიფო შესყიდვების მართვა, მონიტორინგის განხორციელება, კვლევითი სამუშაოების ჩატარება, მსოფლიო მემკვიდრეობის მართვა, საერთაშორისო ურთიერთობები, ნებართვების გაცემა და ა. შ. სააგენტოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილში დელეგირებული ფუნქციების შესასრულებლად საჭიროა შესაბამისი რესურსები (ფინანსური, მატერიალურ-ადმინისტრაციული, ადამიანური და სხვ.) გააჩნდეს. მიუხედავად იმისა, რომ სააგენტო ეროვნული ძეგლების ბაზაზე შეიქმნა, რეალურად ახორციელებს მთელი რეგისტრირებული მემკვიდრეობის ადმინისტრირებას და მისი უდიდესი ნაწილის მართვას, ვინაიდან სხვა ინფრასტრუქტურა (გარდა ეროვნული მუზეუმისა და აჭარის ძეგლთა დაცვის სააგენტოსი) ქვეყნის უძრავ მემკვიდრეობას არ გააჩნია. იმის გათვალისწინებით, რომ რეგიონებში ადგილობრივი მნიშვნელობის ძეგლების მართვის ერთეულები და ადმინისტრაციები არ ფუნქციონირებს, სააგენტო ცდილობს, რეგიონებში არსებული მუზეუმ-ნაკრძალების მეშვეობით განახორციელოს დანარჩენი ძეგლების მოვლა-პატრონობა და მონიტორინგი. მუზეუმ-ნაკრძალების რესურსები შეზღუდულია, არსებული ადმინისტრირების წესი კი არ იძლევა საშუალებას, რომ მათ დამოუკიდებლად განკარგონ თუნდაც მწირი რესურსები;

4. მსოფლიო გამოცდილება გვასწავლის, რომ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სრულფასოვანი მართვა შეუძლებელია ადგილობრივ თვითმმართველობებში შესაბამისი პირობების (იგულისხმება ამ მიმართებით მათი უფლებამოსილებისა და პასუხისმგებლობის ამაღლება, შესაბამისად, მატერიალური, ფინანსური, ადამიანური, ინფორმაციული რესურსებით უზრუნველყოფა და ა.შ.) შექმნის გარეშე. სწორედ ადგილობრივი თვითმმართველობები უნდა წარმოადგენდნენ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის აღრიცხვის, დაცვა-შენახვისა და პოპულარიზაციის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს რგოლს, რადგან მათ ყველაზე კარგად იციან (უნდა იცოდნენ) დაქვემდებარებულ ტერიტორიაზე ამ მხრივ არსებული მდგომარეობა, მათ შორის პრობლემები. სამწუხაროდ, საქართველოში კულტურული მემკვიდრეობის, განსაკუთრებით კი

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-პოპულარიზაციის საქმეში ადგილობრივი თვითმმართველობების ამჟამინდელი წვლილი სრულიად არასაკმარისია, რაც არც არის გასაკვირი, რადგან მათ უფლებამოსილებებში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-პოპულარიზაციის ფუნქცია ცალკე გამოყოფილი არც არის (ის, უკეთეს შემთხვევაში კულტურულ მემკვიდრეობაში იგულისხმება). ამ საქმეში ადგილობრივი თვითმმართველობა ან ვერ მონაწილეობს, ან კი მისი წვლილი მინიმალურია უფლებამოსილების ან შესაბამისი რესურსების უქონლობის გამო. მაგალითად, თელავის მუნიციპალიტეტში 29 სოფლის ტერიტორიაზე 171 ძეგლია, მუნიციპალიტეტის გამგეობის კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და განათლების სამსახურს ერთი ძეგლთა დაცვის სპეციალისტი ჰყავს. ადგილობრივი ინიციატივა – ყოველი სოფლისთვის აღედგინათ ერთი მცველის შტატი მინიმალური ხელფასით, დღემდე ვერ (არ) იქნა დაკმაყოფილებული. ამასთან, ისიც აღსანიშნავია, რომ სამხარეო ადმინისტრაციაში შესაბამისი სოციალური სამსახურები გათვალისწინებული არ არის;

5. საყურადღებოა ამ რამდენიმე წლის წინათ დამუშავებული „ქართული კულტურის დღევანდელი მდგომარეობა და მისი განვითარების კონცეფციის“ კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილში გაკეთებული დასკვნები. კერძოდ, მასში აღნიშნულია, რომ „კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების რეაბილიტაციის პროცესი არ ხორციელდება თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების, იუნესკოს და სხვა საერთაშორისო ინსტიტუციების რეკომენდაციების გათვალისწინებით.

მესამე თავში „საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის სრულყოფის მიმართულებები ტურიზმში“ პირველ ქვეთავს წარმოადგენს „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის ოპტიმიზაციის მიმართულებები“, რომელშიც წარმოდგენილია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის სფეროში არსებული პრობლემების გადაწყვეტის გზები; ასევე ამ მიმართულებით მოქმედი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მიერ განსახორციელებელი ღონისძიებები; ამ თავში განხილულია თუ როგორ ხდება კონვენციის მიხედვით განსაზღვრული „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა ეროვნულ დონეზე“; რამდენად არის გადაწყვეტილი კულტურული მემკვიდრეობის (მატერიალურისა და არამატერიალურის) მართვის დეცენტრალიზაციის პრობლემა; როგორ ხორციელდება კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების სახელმწიფო აღრიცხვა და სააღრიცხვო დოკუმენტაციის შედგენა; როგორია საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სამსახურების, დანიშნულების ადგილის მართვის ორგანიზაციების როლი.

არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ეფექტიანი მართვა სახელმწიფო მართვის ყველა დონეზე ფინანსური პრობლემის გადაწყვეტის გარეშე წარმოუდგენელია. საქართველოში, ამჟამად, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის დაფინანსების ძირითადი წყარო კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს ბიუჯეტის ნაწილია, რომელიც მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს მეშვეობით ხმარდება სააგენტოს სტრუქტურულ ერთეულებს.

სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, საქართველოში, 2015 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის მთლიანი ასიგნებების დაახლოებით ერთი პროცენტი -94 900,0 ათასი ლარი იყო გამოყოფილი კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს დასაფინანსებლად, რაც ძალიან მცირეა. კიდევ უფრო სამწუხაროა ის ფაქტი, რომ 2013-2015 წლებში კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს დაფინანსების ოდენობის 17 236,7 ათასი ლარით ზრდის (77 663,3 ათასი ლარიდან 94 900,0 ათას ლარამდე) მიუხედავად კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ღონისძიებების დასაფინანსებლად გამოყოფილი ასიგნებები არათუ გაიზარდა, არამედ 6 565,0 ათასიდან 6 500,0-მდე შემცირდა, რაც მიუღებელია. ჩვენი აზრით, უახლოეს მომავალში ამ თანხის 3-ჯერ მაინც გაზრდაა საჭირო.

აქვე მოცემულია საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ადმინისტრირებისა და მართვის სისტემის გამართული მუშაობის უზრუნველყოფისათვის აუცილებელი საინფორმაციო ბაზის სრულყოფის ღონისძიებების შესახებ. კულტურული მემკვიდრეობის საინფორმაციო ბაზის მოწესრიგება დიდად შეუწყობს ხელს კულტურული მემკვიდრეობის მართვის ეფექტიანობის ამაღლებას, რაც ჩვენი ქვეყნისათვის გადაუდებლად გადასაწყვეტ ამოცანას წარმოადგენს. გარდა ამისა, კულტურული მემკვიდრეობის მართვის სფეროში უმნიშვნელოვანესი ამოცანებია: არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის პოლიტიკის ამოქმედება ყველა დონეზე; გაქრობის პირას მყოფი კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების მოძიება და მათი დაცვა-პოპულარიზაცია; მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობიდან მიღებული სარგებლის ისევ თემებში გამოყენების ეფექტიანი მექანიზმის შემუშავება და ა.შ.

მესამე თავის მეორე ქვეთავში „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების მართვის სრულყოფის გზები“ აღნიშნულია, რომ დღემდე საქართველოში კულტურული ტურიზმი უპირატესად მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობითაა დაინტერესებული, არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის (რომელიც მოიცავს ფოლკლორს, ხალხურ რეწვას, ტრადიციებს, რიტუალებს, ფესტივალებს, უძველესი ტექნოლოგიებს, რელიგიურ რიტუალებს, დღესასწაულებს და ა.შ.) ნიმუშების

ტურისტულ პროდუქტში ჩართვა კი შედარებით გამწვანებულია. საქართველო მდიდარია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობით, რომელიც შეიძლება კულტურული ტურიზმის განვითარების და ინოვაციური ეროვნული ტურისტული პროდუქტის შექმნის საფუძველი გახდეს.

დღეს საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისა და აქედან გამომდინარე ეროვნული ვალუტის სტაბილურობის უზრუნველყოფაში სხვა ფაქტორებთან ერთად (უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, ექსპორტის წახალისება და ა.შ.) ტურიზმის, მათ შორის კულტურული ტურიზმის როლი მკვეთრად გაზრდილია, რაც ხელისუფლების მხრიდან ადეკვატური ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს. აქედან გამომდინარე, ტურიზმის განვითარება ხელისუფლებისათვის ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტს უნდა წარმოადგენდეს, რაც, რბილად, რომ ვთქვათ, ასე არ არის. ამას მოწმობს ახლახან შემუშავებული „საქართველოში ტურიზმის განვითარების სტრატეგია 2025 წლისათვის“, რომელსაც, ჩვენი აზრით, დასაბუთება აკლია (მითითებული არ არის თუ რის საფუძველზე განხორციელდება მასში დეკლარირებული ღონისძიებები.)

გარდა ზემოაღნიშნულისა, აღნიშნულ ქვეთავში ყურადღება გამახვილებულია ამ მიმართულებით საჯარო სექტორის ტურიზმის სხვა ორგანიზაციების, კერძო სექტორის ტურიზმით დაინტერესებული მხარეების, ტუროპერატორების, გიდების, სატრანსპორტო საშუალებების მქონე ორგანიზაციების, დაინტერესებული არასამთავრობო ორგანიზაციების, ადგილობრივი მოსახლეობის, საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და სხვათა მიერ გასატარებელ ღონისძიებებზე.

მესამე თავის მესამე ქვეთავს წარმოადგენს „არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების სრულყოფის ღონისძიებები მართვის დონეების მიხედვით“. არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის კულტურულ ტურიზმში ჩართვაში უმნიშვნელოვანესი როლის შესრულება შეუძლია საჯარო სექტორის ტურიზმის ორგანიზაციებს, განსაკუთრებით კი საქართველოს სსიპ – საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციას, მის დაქვემდებარებაში მყოფ ტურიზმის რეგიონული მართვის სამსახურს, შიდა ტურიზმის სტიმულირების სამმართველოს, საერთაშორისო ტურიზმის სტიმულირების სამმართველოს ტურიზმის რეგიონული მართვის სამსახურს, რომლებიც საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით შეიმუშავენ რეგიონალურ და მუნიციპალურ (ადგილობრივ) დონეზე ტურიზმის განვითარების სამოქმედო გეგმებს.

საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სამსახურები ტურიზმის, მათ შორის კულტურული ტურიზმის განვითარების გეგმებს მათ ხელმძღვანელობასთან -ეროვნულ

ადმინისტრაციასთან ათანხმებენ. ერთი შეხედვით აქ გასაკვირი არაფერია, მაგრამ, მეორე მხრივ ცხადია, რომ ამჟამად, ზემოაღნიშნული სამსახურების საქმიანობის ამგვარი შეთანხმება საქართველოში კულტურული ტურიზმის განვითარებისათვის სრულიად არასაკმარისია. დღეს, კულტურული მემკვიდრეობის, მათ შორის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის საუკეთესო ნიმუშების კულტურული ტურიზმის პროგრამებში სრულად ჩართვის მიზნით აუცილებელია საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოს, როგორც სხვადასხვა სამინისტროს სტრუქტურული ერთეულების შესაბამისი სამსახურების საქმიანობის ეფექტიანი კოორდინაცია.

აღნიშნული კოორდინაციის საკითხი შესაძლებელია უშუალოდ ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარებისა და კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროებს შორის შეთანხმების ან პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციის შესაბამისი ფუნქციებით აღჭურვის საფუძველზე განხორციელდეს. ამასთან, ამ საქმიანობის კოორდინაცია უნდა მოხდეს როგორც მუნიციპალურ, ისე რეგიონულ და ცენტრალურ ანუ მთავრობის დონეზე. მაკოორდინირებელი როლი კი მართვის დონეების მიხედვით საქართველოს მთავრობამ, აჭარისა და აფხაზეთის ა/რ მთავრობებმა და ადგილობრივმა მუნიციპალიტეტებმა (გამგეობა/მერია) უნდა იკისრონ.

მართვის უმაღლეს დონეზე აღნიშნული კოორდინაციის საკითხის გადაწყვეტის რამდენიმე ვარიანტი შეიძლება განვიხილოთ, მაგრამ საქართველოს მთავრობის ამჟამინდელი სტრუქტურის პირობებში ვფიქრობთ, მართებული იქნება თუ ის პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციის შესაბამისი ფუნქციებით აღჭურვის საფუძველზე განხორციელდება. პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული ადმინისტრაციის სტრუქტურა (20-მდე დეპარტამენტი, ცენტრი თუ სამსახური) და პერსონალი (250-ზე მეტი) საკმაოდ დიდია და მცირე რეორგანიზაციის შემთხვევაში შეიძლება „კულტურული მემკვიდრეობის (როგორც მატერიალურის ისე არამატერიალურის) ტურიზმში გამოყენების მართვის“ განყოფილების შექმნა, ან ამ ფუნქციების ზემოხსენებულ ადმინისტრაციაში ამჟამად არსებულ „რეგიონებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობების ორგანოებთან ურთიერთობების დეპარტამენტსა“ და სხვა დეპარტამენტებში გადანაწილება.

საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციაში „კულტურული მემკვიდრეობის (როგორც მატერიალურის ისე არამატერიალურის) ტურიზმში გამოყენების მართვის“ განყოფილების შექმნის (რომელიც უკეთეს ვარიანტად გვესახება) შემთხვევაში საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის სამსახურები ტურიზმის, მათ შორის კულტურული ტურიზმის განვითარების გეგმებს მხოლოდ მათ უშუალო ხელმძღვანელობასთან - ტურიზმის

ეროვნულ ადმინისტრაციასთან აღარ შეათანხმებენ (როგორც ამჟამად ხდება), ისინი, ამ მხრივ ანგარიშვალდებულნი პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციის მიმართაც გახდებიან. იგივე შეიძლება ითქვას, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსა და საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოს მიმართაც, რომლებსაც კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-შენახვასა და პოპულარიზაციასთან დაკავშირებული საკითხების სამთავრობო დონეზე წარმოჩენა გაუადვილდებათ. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ შემოთავაზებული (სავარაუდო) განყოფილების ფუნქცია უნდა იყოს კულტურული მემკვიდრეობის საუკეთესო ნიმუშების ტურიზმში ჩართვის მიზნით განსახორციელებელი საქმიანობის ხელშეწყობა, მისი ეფექტიანი კოორდინაცია და არა ამჟამად არსებული სამსახურების ფუნქციების დუბლირება.

იმის გათვალისწინებით, რომ ტურიზმში კულტურული მემკვიდრეობის ჩართვის მიზნით საქმიანობის გააქტიურება ორივე სამინისტროსა და მათდამი დაქვემდებარებული ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს ინტერესებს სრულად შეესაბამება, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ უმაღლესი აღმასრულებელი ხელისუფლების თანხმობის შემთხვევაში საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციის ზემოაღნიშნული მაკოორდინირებელი განყოფილების ფუნქციების დაკონკრეტება მათ არ გაუჭირდებათ;

საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციის პირობითად „კულტურული მემკვიდრეობის (როგორც მატერიალურის ისე არამატერიალურის) ტურიზმში გამოყენების მართვის“ განყოფილების უმთავრესი საზრუნავი უნდა იყოს:

ა. მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში ჩართვასთან დაკავშირებული ნებისმიერი პრობლემის (ორგანიზაციული, ფინანსური, საგანმანათლებლო თუ სხვა) სისტემური შესწავლა და მათ გადასაწყვეტად ადეკვატური ღონისძიებების გატარება.

ბ. ქვეყნის მასშტაბით აღნიშნული პროცესის მიმდინარეობის მონიტორინგი;

გ. აღნიშნული პროცესის მართვის ქვედა დონეებისადმი დახმარების (ორგანიზაციული, ფინანსური, საგანმანათლებლო თუ სხვა) აღმოჩენა. მათსა და საქართველოს მთავრობას შორის ბიუროკრატიული ბარიერების გარეშე ურთიერთობის უზრუნველყოფა და ა.შ. კერძოდ, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს, ადგილობრივი თვითმმართველობის გამგეობებისა და მერიებისადმი ფინანსური მხარდაჭერისათვის ზრუნვა ისეთი ღონისძიებების განსახორციელებლად როგორცაა:

- რეგიონებსა თუ დედაქალაქში სხვადასხვა სახის ფესტივალებისა (მაგალითად, სიმღერისა და ცეკვის, ხალხური ზეპირსიტყვიერების, ღვინის და ა.შ.) თუ ხალხური ტრადიციული რეწვის საუკეთესო ნიმუშების გამოფენა-გაყიდვების არა ერთჯერადად, არამედ პერიოდულად ორგანიზება. მათი ჩატარების ინიციატორები რეგიონების გამგეობები და თვითმმართველი ქალაქების მერიები უნდა იყვნენ. მაგალითად, ყველა მუნიციპალიტეტში ნებისმიერ დროს შეიძლება ჩატარდეს ხალხური მუსიკის, ცეკვისა და ზეპირსიტყვიერების ფესტივალი, სეზონურად, კერძოდ, შემოდგომაზე ღვინის ფესტივალი და ა.შ. ბუნებრივია, თბილისშიც და რეგიონებშიც უნდა გაგრძელდეს ეროვნული და საერთაშორისო ფესტივალების ჩატარების პრაქტიკა. მნიშვნელოვანია ფესტივალების ორგანიზების პროცესში მაქსიმალურად ჩაერთოს ადგილობრივი საზოგადოება, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდები;

- რეგიონებში მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა-პოპულარიზაციისა და მათი საუკეთესო ნიმუშების კულტურულ ტურიზმში ჩართვის პროცესის ეფექტიანად განხორციელების მთავარი გარანტის - მუნიციპალური კადრების გადამზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით სპეციალური სახელმწიფო პროგრამის შემუშავებაში აქტიური მხარდაჭერა და ა.შ.

იმისათვის, რომ ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა, ერთი მხრივ, მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა (მ.შ. პოპულარიზაციის) და განვითარების, მეორე მხრივ კი მათი საუკეთესო ნიმუშების კულტურულ ტურიზმში ჩართვის ამოცანები წარმატებით გადაჭრან, აუცილებელია:

ა. მუნიციპალიტეტების გამგეობებსა და თვითმმართველი ქალაქების მერიებში განხორციელდეს მათი ორგანიზაციული სტრუქტურების მცირედი ცვლილება და შეიქმნას მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა განვითარებისა და მათი კულტურულ ტურიზმში ჩართვის სპეციალური სამსახური. ეს შეიძლება განხორციელდეს გამგეობებსა და მერიებში არსებული ადამიანური რესურსების ბაზაზე (საჭიროების შემთხვევაში კადრების გადამზადების) ან რამდენიმე კვალიფიციური სპეციალისტის მოწვევის საფუძველზე;

ბ. გადახედილ იქნეს გამგეობებისა და მერიების დებულებები, რათა ზემოაღნიშნული მიზნიდან გამომდინარე სწორად ჩამოყალიბდეს მათი ფუნქციები. სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ რეგიონების გამგეობებისა და მერიების დებულებების უმრავლესობაში (გავეცანით 30-მდე დებულებას) საერთოდ არ არის გათვალისწინებული ისეთი მუხლები, რომლებიც დაავალდებულებს მათ განახორციელონ კულტურული მემკვიდრეობის (მ.შ. არამატერიალური

კულტურული მემკვიდრეობის) დაცვისა (პოპულარიზაციის) და განვითარების და მათი კულტურულ ტურიზმში ჩართვის ღონისძიებანი. ამ მხრივ, სხვებთან შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა ზუგდიდის, მცხეთის, თელავის გამგეობებსა და მერიებში.

ჩვენი აზრით, საქმის ინტერესებიდან გამომდინარე და ადგილობრივი თვითმმართველობების საქმიანობის დამოუკიდებლობის პრინციპის დარღვევის გარეშე, მათთან შეთანხმებით, სრულიად შესაძლებელია ადგილობრივი თვითმმართველობის გამგეობებისა და მერიების დებულებებში გათვალისწინებულ იქნეს ზემოაღნიშნული სამსახურის ისეთი უნიფიცირებული უფლებამოსილებანი და ფუნქციები, რომელთა რეალიზება მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ქვეყნის რეგიონების მიხედვით მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა (პოპულარიზაციის) და განვითარების, აგრეთვე მისი კულტურულ ტურიზმში ჩართვის მდგომარეობის შესწავლასა და შეფასებას.

ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული მიმართულებით საქმიანობის ორგანიზება უნდა განხორციელოს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციაში სპეციალურად შექმნილმა (ჩვენს მიერ შემოთავაზებულმა) განყოფილებამ;

გ. სადისერტაციო ნაშრომის პირველ და მეორე თავში ჩვენ ხაზგასმით მივუთითეთ ადგილობრივი თვითმმართველობის ექსკლუზიური და დელეგირებული უფლებამოსილების განხორციელებისათვის თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია მისი ფინანსური უზრუნველყოფა. ფაქტია, რომ საქართველოს რეგიონების უმრავლესობას ფინანსურად უჭირს, ზოგიერთს კი ძალიან უჭირს და ძირითადად სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მიღებულ ტრანსფერებზეა დამოკიდებული. ასეთ პირობებში მყოფი მუნიციპალიტეტების გამგეობებისათვის ან თვითმმართველი ქალაქების მერიებისათვის ახალი ვალდებულებების დაკისრება, ბუნებრივია, ბადებს კითხვას, საიდან დაფარონ მათ ეს ხარჯები? კითხვას შეიძლება პირდაპირ ვუპასუხოთ: შეიძლება რამდენიმე წყაროს მოძიება. პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მიმართულებით ხარჯების მნიშვნელოვანი ზრდა მოსალოდნელი არ იქნება, თუ გამგეობები და მერიები კრიტიკულად გადახედავენ მათ ორგანიზაციულ სტრუქტურას, იქ დასაქმებული პერსონალის უფლებამოსილებებს, დატვირთვის მდგომარეობას და შეძლებენ პერსონალის გარკვეული ნაწილის გამოთავისუფლებას. გარდა ამისა, რეგიონულმა გამგეობებმა და მერიებმა ზემოაღნიშნული სპეციალური სამსახურის მეშვეობით უნდა უზრუნველყონ მუნიციპალიტეტების სახელოვნებო საგანმანათლებლო ცენტრების, საერთაშორისო ფონდებთან ურთიერთობის, ტურიზმის სამსახურების, კულტურის სხვა სფეროში დასაქმებულთა საქმიანობის ეფექტიანი კოორდინაცია. ამის შემდეგ კი მათ კარგად უნდა გაიანგარიშონ

კადრებზე დამატებითი მოთხოვნის მოცულობა და დამატებითი ხარჯების ოდენობა, რა თქმა უნდა, გათვალისწინებული უნდა იქნეს ოფისის, სპეციალური კვლევებისა (განსაკუთრებით არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის აღრიცხვის ნაწილში) და სხვა ხარჯებიც.

პირველ ეტაპზე ზემოაღნიშნული მიზნების განსხორციელებლად საჭირო ხარჯების დიდი ნაწილი სახელმწიფო ბიუჯეტმა უნდა დაფაროს, ეს შეიძლება მოხდეს დელეგირებული უფლებამოსილების განსახორციელებლად ადგილობრივი ბიუჯეტებისათვის მიზნობრივი ტრანსფერის გამოყოფით (როგორც საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ისე ავტონომიური რესპუბლიკის ბიუჯეტიდან), ან სახელმწიფო ბიუჯეტიდან შესაბამის პროგრამის დაფინანსების საფუძველზე. გარდა ამისა, რეგიონულმა გამგეობებმა და მერიებმა უნდა იზრუნონ სხვადასხვა ფონდებიდან ან დონორი ორგანიზაციებიდან თანხების მოზიდვისათვის.

უკანასკნელ პერიოდში ტურისტულ ბიზნესში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის გამოყენების მართვის გაუმჯობესების მიზნით მრავალ ქვეყანაში (მაგალითად, ავსტრია, შვეიცარია, ბელორუსი) ჩატარდა სპეციალური კვლევები და შემუშავებულ იქნა არაერთი საინტერესო რეკომენდაცია, რომლებიც საქართველოშიც წარმატებით შეიძლება იქნეს გამოყენებული.

სადისერტაციო ნაშრომში - „**არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის ასპექტები ტურიზმში**“ განხილული საკითხების საფუძველზე შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს შემდეგი დასკვნები:

1. საქართველოს მდიდარი არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა, კულტურული ტურიზმის განვითარების და ინოვაციური ეროვნული ტურისტული პროდუქტის შექმნის საფუძველს წარმოადგენს. ყოველივეს აძლიერებს ტრადიციულად ჩამოყალიბებული და ქართულ გენში შესისხლხორცებული სტუმართმძილების კულტურა, რაც მნიშვნელოვანი ფენომენია. არსებული ფენომენი საბაზისო ელემენტია ამ მიმართულებით დაინტერესებული ადგილობრივი და უცხოელი ტურისტებისათვის;

2. საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობაში გავრცელებული ადათ-წესების, ჩვეულებების, ზეპირი გადმოცემის, სიმღერის, თამაშობისა და სხვა სახით დოკუმენტირებულია კერძო და სახელმწიფო არქივებში, მუზეუმებში, სამეცნიერო და კვლევით ინსტიტუტებში, სხვა დაწესებულებებში. მათი აქტიურად ჩართვა ტურში, ხელს უწყობს ტურისტული პროდუქტის ხარისხობრივი მახასიათებლების წარმოჩენასა და ეროვნული თვითმყოფადობის ელემენტების პოპულარიზაციას;

3. არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა, როგორც ტურისტული რესურსი, ბევრი სხვა ტურისტული რესურსისაგან განსხვავებით, მდგრადობით გამოირჩევა. მდგრადობის განმსაზღვრელი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია "სეზონურობის არ არსებობა". საქართველოში არსებული რესურსი ტურისტული დანიშნულებით ვარგისია წლის ნებისმიერ პერიოდში, ვინაიდან ბუნებრივი ფაქტორები მათ ექსპლუატაციაზე უმნიშვნელოდ მოქმედებენ;

4. არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების ტურისტული თვალსაზრისით ექსპლუატაციას ჰუმანური თავისებურება გააჩნია. იგი ქვეყნების ისტორიის, ეკონომიკის, ტრადიციების, კულტურის ურთიერთგაზიარებასა და გამდიდრებას, ერებს შორის ურთიერთპატივისცემის, დახმარებისა და მეგობრობის ჰუმანური გრძნობების გაღვივებასა და დამკვიდრებას უზრუნველყოფს;

5. არამატერიალური მემკვიდრეობის რესურსების ჩართვა საქართველოს ტურისტულ ინდუსტრიაში ხელს უწყობს ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, მნიშვნელოვნად ამცირებს სოფლად ახალგაზრდა და ნაწილობრივ-დასაქმებული მოსახლეობის მიგრაციას; არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მიზანმიმართულად მართვის პირობებში, შესაძლებელია, როგორც ძირძველი ტრადიციების შენარჩუნება, ასევე მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტის მიღება.

6. მნიშვნელოვანია საქართველოს მოსახლეობის ზოგადი შეხედულებების ცოდნა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ. რესპოდენტთა კვლევიდან გამომდინარე, მოსახლეობის დიდი ნაწილისათვის საერთოდ უცნობია ძირძველი ქართული ტრადიციები: თამაშობები, სახალხო დღესასწაულები და ქართული საბრძოლო ხელოვნების მიმართულებები; ნაწილი მხოლოდ მას-მედიით გაშუქებულ პოპულარულ ტრადიციებს იცნობს და მხოლოდ მცირედი მონაწილეობს არსებული ტრადიციების განხორციელებაში.

7. თანამედროვე პერიოდში საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკა საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მიმართ მაღალი ინტერესებით ხასიათდება, რაც ცალკეულ საკანონმდებლო აქტებისა და კანონ-პროექტებში აისახა. ამჟამად, საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებით 31 ობიექტს აქვს მინიჭებული საქართველოს არამატერიალური მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი. მათგან ორი ძეგლი შეტანილია კაცობრიობის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ხელთუქმნელი შედეგების ნუსხაში. მიმდინარეობს ანალოგიური ძეგლების პასპორტიზაცია. თითოეული მათგანი მიზნობრივი მენეჯმენტის პირობებში, მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს ქართული ტურისტული პროდუქტის წინწაწევაში;

8. ტურიზმში არსებული რესურსების არამიზნობრივ გამოყენებას თან ახლავს ნეგატიური ეფექტიც: საქართველოს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ტურიზმში გამოყენების არაპროფესიონალურმა მიდგომამ შეიძლება მისი გადამეტებული კომერციალიზაცია გამოიწვიოს. დიახ, თანამედროვე გლობალიზაციის ეპოქაში, მნიშვნელოვანია ქართული არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების ისე ჩართვა ტურიზმში, რომ მან არა თუ მოახდინოს კულტურული შრეების საერთაშორისო დონეზე ნიველირება, არამედ პირიქით უზრუნველყოს დიდ სივრცეებზე მათი გატანა-პოპულარიზაცია;

9. პრობლემები, რომლებიც ვლინდება საქართველოში არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობასთან დაკავშირებით, ასეთია:

- თაობიდან თაობისათვის არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის გადაცემის უწყვეტობის მოშლა;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მატარებლის დაცვის მექანიზმების არარსებობა;
- საზოგადოების ჯგუფების გენეტიკური მეხსიერების მოშლა;
- არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის სოციალური გარემოს მოშლა.
- სახელმწიფო დაცვის მექანიზმების არასრულყოფილება;
- გლობალიზაცია;
- კულტურული სტანდარტიზაციის ტენდენციები;
- მოსახლეობის მიგრაცია;
- რესურსების უკმარისობა;
- ზედმეტი კომერციალიზაცია (მათ შორის ტურისტული ან სხვა მიზნებით);
- რელიგიური ან სხვა მხრიდან ხელოვნული ჩარევა (მათ შორის აკრძალვა, მისადაგება, დადგმა, და ა.შ.);

ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევებმა ცხადყო, რომ საქართველოში არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების ტურისტული თავისებურებების განვითარების უზრუნველყოფისათვის საჭიროა შემდეგი ღონისძიებების გატარება:

➤ მოხდეს ბიზნეს სექტორის წახალისება საგადასახადო შეღავათებით, რაც ტურისტულ კომპანიებს, სასტუმრო ქსელებს, კომერციულ ოპერატორებს სტიმულს მისცემს, რათა მათ სოციალურ პროგრამებში ჩართონ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის საუკეთესო ნიმუშები, ასევე უზრუნველყონ მომხმარებლის ინტერესების გათვალისწინება

და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელობისა და დინამიურობის შენარჩუნება;

➤ მხარი დაუჭირონ პროექტებს, რათა ხელი შეუწყონ ადგილობრივი ტრადიციების სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებასა და კულტურული პრაქტიკისა და ცოდნის არსებობას, ადგილობრივი ბაზრის განვითარებას. მნიშვნელოვანია ტრადიციული რეწვის პროდუქციის წარმოების ხელშეწყობა და რეგიონებში მცხოვრები ახალგაზრდების ჩართულობის გაზრდა, ასევე ორიენტაცია ტრადიციული რეწვის სახელოსნოების ტურისტული პოტენციალის ამადლებაზე, რაც, თავის მხრივ, ტრადიციული რეწვის ცენტრების ეკონომიკური მდგრადობის საფუძველი იქნება, შესამაბისად, გაიზრდება ტრადიციული რეწვის ოსტატებისა და ორგანიზაციების შემოსავლები;

➤ კომერციულმა ტუროპერატორებმა შეიმუშაონ ზომები და ინფრასტრუქტურული პროექტები, რომელიც გააუმჯობესებს მიწოდების ჯაჭვს და კაპიტალს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის პროდუქტებსა და მომსახურებასთან;

➤ ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა უნდა შექმნან ადგილობრივი დღესასწაულების და ღონისძიებათა კალენდარი, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება როგორც ტუროპერატორებისთვის, ასევე ფართო საზოგადოებისთვის;

➤ ტურისტული სააგენტოები(ტუროპერატორები) ზემოთ ხსენებული კალენდრის არსებობის შემთხვევაში, შეძლებენ ადრეულ პერიოდშივე დაგეგმონ ტურები და შესთავაზონ მომხმარებელს(ტურისტებს). ასევე აუცილებელია ადგილობრივი თემებისგან მიიღონ თანხმობა ოფიციალური-ხელშეკრულებით ან არაოფიციალურად, რომ ისინი თანახმა არიან მათ დღესასწაულებსა თუ რიტუალებში ტურისტებმაც მიიღონ მონაწილეობა. ადგილობრივ მოსახლეობას უნდა განემარტოს, თუ რა სარგებელს მიიღებენ აქედან თვით ისინი. სარგებელი შეიძლება იყონ ფულადი ფორმით გამოხატული ან სოციალური სარგებელი.

➤ სასტუმროებში ტურისტებისთვის შეთავაზებულ უნდა იქნას ადგილობრივი წარმოების პროდუქტები. განსაკუთრებით საინტერესო იქნება მენიუში ისეთი პროდუქტების შეტანა, რომლებსაც მინიჭებული აქვთ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი. მაგალითად დამბალხაჭო, თამბჯაბი, კუბდარი, ჩურჩხელა და ა.შ.

➤ ტურისტულმა სააგენტოებმა უნდა დაგეგმონ ინფოტურები, დაუკავშირდნენ ადგილობრივ მომსახურების მიმწოდებლებს (ადგილობრივ მოსახლეობას, ტრადიციების პრაქტიკოსებს) და მათთან შეთანხმებით იმოქმედონ.

➤ როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ „სამკურნალო და მინერალურ წყლებს ზემო სვანეთში: მუგვირი, არცხელი, კახრლდ, ლეგაბ, სეტის მჟავე წყალი, კვედილაში, შგედი –

სამკურნალო თვისებები და მოხმარების წესს“ მიენიჭა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი. ტურისტული თვალსაზრისით და ამ სამკურნალო წყლების ცნობადობის გაზრდის მიზნით ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა ხელი უნდა შეუწყონ ამ წყლების პოპულარიზაციას, კერძოდ, დაიბეჭდოს ბუკლეტები მათი სამკურნალო თვისებებისა და მოხმარების წესის შესახებ როგორც ქართულ, ისე უცხო ენებზე და დაიდოს უშუალოდ ამ წყლებთან და ასევე სასტუმროებსა (დიდ სასტუმროებს აქვთ სპეციალური სტენდი რეკლამებისთვის, სპეციალური ბუკლეტებისთვის) და ტურისტულ საინფორმაციო ცენტრებში.

➤ ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა ორგანიზება უნდა გაუკეთონ მათ მუნიციპალიტეტში არსებულ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ საცნობარო-საინფორმაციო ილუსტრირებული ბროშურების და გზამკვლევების გამოშვებას როგორც ქართულ, ასევე უცხო ენებზე;

➤ ტუროპერატორებმა არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის, მაგალითად ფარიკაობის, გამოყენებით ტურები უნდა დაგეგმონ იმ კულტურულ სივრცეში, სადაც ეს ტრადიცია პრაქტიცირდება. ამისათვის კი საჭიროა ადგილზე (ხევსურეთში) არსებობდეს ფარიკაობის შემსწავლელი კურსები, ასევე ხევსურული სამოსის- ტალავარის გაქირავების პუნქტები, რაც ადგილობრივი მოსახლეობისთვის შემოსავლის წყარო გახდება;

➤ დაიდოს ხელშეკრულება ადგილობრივ გიდებთან, რომლებიც ფლობენ ცოდნას არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ ან აქვთ შესაბამისი ლიცენზია. წახალისებულ იქნენ თანამშრომლები და მოხდეს რაც შეიძლება მეტი ადგილობრივი გიდის მომზადება, კონკურენტუნარიანი ვაჭრობა, კულტურათაშორისი ურთიერთობების დამყარება;

➤ შემუშავდეს სტრატეგიები, რათა ხელი შეუწყონ პარტნიორულ ურთიერთობებს და შექმნან არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის პროდუქტები ტურისტული საქმიანობის სხვა სუბიექტებთან ერთად. უზრუნველყონ არამატერიალურ კულტურულ მემკვიდრეობაზე დაფუძნებული გრძელვადიანი ტურისტული პროექტები;

➤ განთავსების ობიექტების გასაფორმებლად დასაქმებულ იქნენ ადგილობრივი ოსტატები, წარმოდგენებში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეულ იქნენ ადგილობრივი შემსრულებლები, საცალო მოვაჭრეებმა გაყიდონ ადგილობრივი ან რეგიონალური წარმოების რეწვის პროდუქტები მათი დაწესებულებების სავაჭრო ტერიტორიების ფარგლებში;

➤ შემუშავდეს არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობიდან მიღებული სარგებლის ისევ თემებში გამოყენების ეფექტიანი მექანიზმი;

➤ არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის საუკეთესო ნიმუშების კულტურული ტურიზმის პროგრამებში სრულად ჩართვის მიზნით, როგორც აღვნიშნეთ,

აუცილებელია საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და საქართველოს ძეგლთა დაცვის ეროვნულ სააგენტოს შესაბამისი სამსახურების საქმიანობის ეფექტიანი **კოორდინაცია**;

➤ საქართველოს პრემიერ-მინისტრის ადმინისტრაციაში, კერძოდ რეგიონსა და ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებთან ურთიერთობის დეპარტამენტში გამოიყოს (პირობითად) „კულტურული მემკვიდრეობის (როგორც მატერიალურის ისე არამატერიალურის) ტურიზმში გამოყენების მართვის“ განყოფილება;

➤ მუნიციპალიტეტების გამგეობებსა და თვითმმართველი ქალაქების მერიებში განხორციელდეს მათი ორგანიზაციული სტრუქტურების მცირედი ცვლილება და შეიქმნას მატერიალური და არამატერიალური **კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა- განვითარებისა და მათი კულტურულ ტურიზმში ჩართვის სპეციალური სამსახური**. ეს შეიძლება განხორციელდეს გამგეობებსა და მერიებში არსებული ადამიანური რესურსების ბაზაზე (საჭიროების შემთხვევაში კადრების გადამზადების) ან რამდენიმე კვალიფიციური სპეციალისტის მოწვევის საფუძველზე.

ჩვენს მიერ ჩამოთვლილი ღონისძიებების განხორციელება და ჩართვა ტურისტული პროდუქტის წარმოებაში, ხელს შეუწყობს არა მარტო არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის რესურსების წარმოჩენას, არამედ საქართველოს, როგორც უნიკალური ცივილიზაციისა და კულტურის მატარებელი ქვეყნის პოპულარიზაციას რეგიონულ და მსოფლიო ტურისტულ სივრცეში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები გამოქვეყნებულია შემდეგ ნაშრომებში:

1. ღვინჯილია მ. თამაში ტურიზმში, როგორც ანიმაციური საქმიანობის ეფექტური ფორმა, სამეცნიერო შრომების კრებული “მერმისი”, VII ნომერი, თბ., 2013, 6 გვ.

2. ღვინჯილია მ. ეთნოგრაფიული სოფელი, როგორც კულტურული ტურიზმის რესურსი, “საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია სეუ 2013”, თბ., 6-7 ივნისი, 2013.

3. ღვინჯილია მ. არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის მართვის ასპექტები ტურიზმში, სახელოვნებო მეცნიერებათა ძიებანი #1 (58), თბ., 2014, გვ.163-172.

4. ღვინჯილია მ. ტურიზმში ანიმაციურ-თეატრალიზებული პროგრამების დრამატურგია, ჟ. “ეკონომიკა და ბიზნესი”, V საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია, 5-6 ივლისი, ბათუმი, 2014, გვ. 302-309.

5. ღვინჯილია მ. ისტორიული ეპოქის გაცოცხლებისა და სამუზეუმო ანიმაციის როლი ტურიზმში, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია სეუ 2015, თბ., 26-27 ივნისი, 2015.

6. ღვინჯილია მ. ცოცხალი ტრადიციების ტურისტული დირეზულება, “სახელოვნებო მეცნიერებათა ძიებანი” #3 (64), 2015, თბ., გვ.149-161.

7. ღვინჯილია მ. ტრადიციული რეწვა, როგორც კულტურული ტურიზმის რესურსი, საქართველოს თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტის VIII ყოველწლიური სამეცნიერო კონფერენცია, 23-24 ივნისი, თბ., 2015.